

RDEČI PRAPOR

Glasilo jugoslovanske socialne demokracije.

Izhaja v Ljubljani
vsaki petek.

Naročnina znaša: Za avstro-
ogrsko kraje za celo leto
5.44 K, za pol leta 2.72 K,
za četrt leta 1.36 K. — Za
Nemčijo za celo leto 5.96 K,
za pol leta 2.98 K, za četrt
leta 1.49 K. — Za Ameriko
za celo leto 7.28 K.

Posamezne številke
stanejo 10 vin.

Reklamacije so poštnine pro-
ste. Nefrankirana pisma se
ne sprejemajo. Rokopisi se
ne vračajo.

Štev. 45.

V Ljubljani, dne 10. novembra 1905.

Leto VIII.

NASLOVI:

Za vse dopise, rokopise, pisma, ličoča se lista:
Uredništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana.
Za denarne pošiljatve, naročila, reklamacije, in-
serate i. t. d.:

Upravništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana.

Delavnemu ljudstvu vseh narodov v Avstriji!

Carizem se je uklonil pred revolucijo. Narodi Rusije so premagali despocijo. Svoboda na Ruskem je na pohodu.

Car je priznal splošno volilno pravico. Rusija je nadkrilila Avstrijo.

Pa tudi ogrski kralj je sprejel splošno volilno pravico v svoj program.

Tako stoje narodi Avstrije med že priborjeno splošno volilno pravico na Ruskem in obljubljeno splošno volilno pravico na Ogrskem na eni strani in med splošno volilno pravico v Nemčiji na drugi strani, obremenjeni s parlamentom, čigar podlaga je kurialna sramota, neznosna oblika politične krivičnosti.

Tega položaja ni več mogoče prenašati.

Ali je delavno ljudstvo v Avstriji manj hrabro, kakor proletariat na Ruskem in na Ogrskem? Ali še naj nadalje živi britka krivica, ki je tlačila narode v Avstriji že 38 let? Ali naj bomo v zasmeš ne le narodom zapada, temveč tudi narodom vzhoda? Mar nimamo toliko moči v sebi, da bi izpremenili klic pravice, ki se nam dviga že desetletja iz prs, končno v dejanje? Ali naj še dalje prenašamo prevzetnost brezglavnih državnikov in strankarskih voditeljev nezmožne buržoazije, ki si ne znajo premagati?

Ne, delavno ljudstvo v Avstriji, tvoja potrpežljivost je pri kraju. Ničesar ne maramo več slišati o tolažbah in o zavlačenju. Naše najprvotnejše pravo zahtevamo v najkrajšem času. Priznanje enakopravnosti v državi zahtevamo; kurialna blaznost ne sme poroditi nobenega parlamenta več.

Splošno, enako in direktno volilno pravico tirjamo od vlade in od parlamenta. Tirjamo jo kot naše prave, kot prvo življensko potrebo Avstrije in njenega duševnega in gospodarskega napredka.

Delavno ljudstvo! V velikem zgodovinskem trenutku, ki smo ga ravnokar doživeli, nastopamo zopet boj za splošno, enako in direktno volilno pravico. Pripravljeni smo, voditi ta boj s splošno stavko, s skrajnimi sredstvi.

Ali naše besede so namenjene tudi našim nasprotnikom. Kar jih je razumnih, jih opominjamo. Kar jih je nerazumnih, jih svarimo. Kar jih je hudobnih, jim napovedujemo nevprosni boj.

Delavno ljudstvo! V boj! V odločen boj, ki ne more končati, dokler ne odnesemo zmagovalno seboj, kar potrebujemo:

**splošno,
enako
direktno
volilno pravico!**

Na Dunaju, 1. novembra 1905.

**Skupni zbor mednarodne
socialno-demokratske delavske
stranke v Avstriji.**

Mednarodni zbor avstrijske socialne demokracije.

V izvenrednem času se letos shaja mednarodni zbor avstrijske socialne demokracije. Od hainfeldskega kongresa, ki je preporočil stranko, je bila pač že cela vrsta zborov; na njih se je stranka organizirala in reorganizirala po njenih notranjih in po zunajnih potrebah; vpricho vseh važnih javnih vprašanj je določila svoje stališče; dala je iniciative za strokovno organizacijo proletarstva; pospešila je gospodarsko organizacijo; v zapleteno narodno vprašanje te države je zanesla jasnost in je sestavila program, ki upliva od dne do dne bolj na nasprotne političarje. Ogromno svoto dela so vsvarili strankini zbori in važen je bil vsaki izmed njih. Ali izza hainfeldskega ga ni bilo kongresa tolike važnosti in takega pomena, kakor letošnji. Kakor da se je hotel slepi slučaj enkrat postaviti v službi revolucionarnega proletarijata, je sklican ta zbor v čas, ki ne bi bil mogel biti bolje izbran. Spontano se je razvil po celi državi boj za splošno in enako volilno pravico, kakršnega še ni bilo v Avstriji. Delavci vseh narodov vstajajo, od dežele do dežele, od mesta do mesta leti kakor električna iskra živa misel, da je prišel čas za odločilni boj, da stoji volilna pravica na dnevnem redu in da ne more biti več odstavljena, dokler ne postane iz nje živa resnica.

V tem hipu, ko vse vre in vse gori, se sestane skupni zbor stranke in vsakdo čuti in vsakdo razume, da ta kongres ne more imeti nobene bolj važne, nobene večje naloge, kakor organizirati volilno-pravni boj, navdihniti ga s pravim revolucionarnim zmagonosnim duhom in dati mu smer, ki vodi do gotovega trumfa. Kongres volilne pravice bi lahko imenovali ta zbor in da ga vse tako pojmi, se vidi že iz nenavadno številne delegacije, ki je tako velika, kakor še nobena, odkar ima vsaka narodnost redno svoje strankine zборе. In tudi druga znamenja ilustrirajo izvanredni pomen tega sestanka. Kakor vselej, je tudi to pot poslala nemška stranka svojega zastopnika na zbor; poleg njega pa sedi tudi zastopnik ogrske socialne demokracije, ki se bojuje z enako odločnostjo za isti cilj: Za splošno in enako volilno pravico.

In poleg njiju sedi še zastopnik rusko-poljske socialne demokracije, te slavne čete, stoječe v revolucionarnem boju za svobodo ruskih narodov.

V lastni deželi gibanje vsega prolerariata, strastno energično gibanje, kakršnega se žive generacije ne spominjajo; v dviganju ljudskega gorostasnega valovanja pa posegajo valovi od zunaj; sliši se klicanje ogrskih sodrugov, sliši se državniške besede ogrskih ministrov, sliši se odmevanje ruskih pušk in topov, vidi se odsev ruskega revolucionarnega plamena in v takih razmerah se shaja avstrijski kongres socialne demokracije! In v srcih ljudstva se dviga čuvstvo, ki prešinja milijone, in se v glavah zjasnuje in pretvarja v zrelo misel: To mora biti zadnji kongres pod vlado privilegijev.

Nedvomno je, da stori kongres svojo dolžnost. A gotovo je, da jo stori potem tudi delavno ljudstvo.

* * *

Na Dunaju, 30. oktobra.

Snoči je bila v spodnji dvorani „Delavskega doma“ slovesna otvoritev letošnjega kongresa avstrijske socialne demokracije. Le za silo je bilo v dvorani prostora za veliko število delegatov, ki so se že včeraj zbrali, sosedni prostori pa so bili nabito polni gostov. Ali s tem je le malo povedano. Nihče ne more opisati razpoloženja, v katerem so se sešli odposlanci ljudstva, nihče ne najde izraza za tistega duha, ki je plaval nad množico. Pa da ni bilo nobene dekoracije, ne petja ne godbe, bi se ne bil mogel nihče ubraniti slavnostnemu utisku tega časa.

V pozdrav je zapelo delavsko pevsko društvo iz okraja Favoriten dva zbora. Potem je sodrug Körbler v imenu dunajskih delavcev pozdravil delegate.

Za skupno eksekutivo je potem govoril poslanec dr. Adler. Splošna navdušenost, ki ni prav nič podobna navadni pijanosti fraz, je delovala tudi nanj in govornik je prekosil samega sebe. Vselej je veselje, poslušati dr. Adlerja, ki ne izreče nikoli besede, ne da bi bila potrebna in ne da bi spadala ravno tja, kjer je izrečena. Ali njegov sinočnji govor stoji visoko nad vsako kritiko. Z svojo eminentno zgovornostjo in z argumentacijo, ki zadene z vsako besedo, je dokazal, da je prišel čas, ko mora splošna in enaka volilna pravica dobiti veljavo, kajti tudi nasprotniki so izgubili staro vero in ne upajo več, da rešijo pozicijo privilegij. In nikoli še ni bil proletariat tako poln zavednosti in tako prešinjen volje za boj. Prišel je trenutek, ko kliče vse delavstvo: Sedaj naprej! Vodite nas v boj! In že smo na predvečer tega boja. Zberimo v tem trenutku vse svoje misli, vso energijo, vso moč in revolucionarno odločnost za ta boj. Živela revolucionarna, narode oslobodujoča socialna demokracija!

Za njim je govoril Čeh sodrug Nemeš. Rusija nam je pokazala, da je revolucija še mogoča, le pravega revolucionarnega navdušenja je treba. Še se oslanja gospoda na policijo in žandarmerijo, na vojaštvo in kriminalce, ali ne bojimo se je. Treba je le zamašiti njene vire in pokazalo se bo, kako majhni postanejo naši veliki državniki.

V imenu čeških sodrugov na Nižjem Avstrijskem je pozdravil sodrug Tomašek dele-

gate. Potem je govoril poslanec Daszynski, ki je zlasti opozarjal na rusko revolucijo. Dr. Adler — pravi — je dejal, da zasleduje rusko revolucijo z vsako žilico svojega srca. Kaj naj pravim jaz, v čegar žilah teče ista kri, kakor v žilah nešteti mučenikov, ki se postavljajo v Varšavi, v Lozdu, v Čenotohovi svojim birmcem v bran? Kaj smo samo mi tukaj tako bedni, da ne bi znali krvaviti, da ne bi znali umreti za naše pravo, za naše najsvetejše prepričanje, za našo svobodo? — Kar imam še posebej omeniti, se tiče prepira ogrske gentry s krono. Ničesar ne maram reči o kroni. Za me je že velik triumf, ako smo pridobili v gotovih visokih sferah le enega — prostovoljnega ali neprostovoljnega — pristaša za splošno in enako volilno pravico. Ako nastojimo složno in hrabro, moramo zmagati.

Sodrug Kristan je pozdravil delegate v imenu jugoslovanske stranke. Tudi slovenski delavci čutijo, da je prišla v Avstriji kultura na dnevni red. Kajti vsi vemo, da ne more biti kulture, ne napredka, ne razvoja v Avstriji, dokler ni uresničena enaka pravica. Tudi na Slovenskem je delavstvo pokazalo, da noče več trpeti sramote, ki ga je doslej tlačila. Čuden prizor je pred nami. Socialdemokratski kongres se shaja, a z večjim pravom kakor kadarsibodi prej govore tukaj zastopniki celih narodov. Kamor se ozremo, povsod vidimo, da izginjajo nasprotniki enake pravice, pa se povlačijo v skrovišča, kar pa ostane na belem dnevu, nastopa za enakost. Čeprav smo majhni, Vam vendar obljubujemo, da bodo storili slovenski delavci vse, kar bode sklenil kongres, da se mora storiti, da pridemo tja, kjer si bode narod sam volil postave in prosto živel po svojih postavah.

Dr. Piscel je govoril v imenu italijanskih sodrugov in je zaključil s klicem „Živila osvoboditev narodov, na Ruskem, na Ogrskem in v Avstriji!“ Na vse govore so poslušalci odgovarjali z burnim aplavzom.

Pevci so zapeli zbor „Hoch weht die Fahne purpurrot“, potem je zapela cela družba nemško pesem dela, na to pa slovanski delegati „Rdeči prapor“.

Na predlog sodruga Skareta so bili voljeni v predsedništvo: Sodr. Tomschik za Nemce, Nemec za Čehe, dr. Diamand za Poljake, Pittoni za Italijane, Kopač za Slovence in dr. Jarosijevič za Rusine; za zapisnikarje pa Frankl, Hilebrand, Tusar in Hudec. Voljena je bila še komisija za pregledanje mandatev, potem so bile rešene zadeve glede opravnika. S tem je bila seja zaključena.

* * *

30. oktobra.

Kaj pomeni še dnevni red? Včeraj je veljal. Zunanji delegati, poslanec sodr. Molkenbaur od nemške, Buchinger od ogrske in Wronski od rusko-poljske socialne demokracije so pozdravili zbor v imenu svojih strank. Razume se, da je zlasti govor Wronskega obudil napeto pozornost in naredil je velikanski vtisk. Takoj po njegovem govoru je predložil poslanec dr. Adler sledečo

resolucijo:

Skupni zbor mednarodne delavske socialno demokratične stranke v Avstriji pozdravlja z navdušenjem in z živim čuvstvom bratske solidarnosti revolucionarni boj, ki ga vodijo potlačeni, svobode in človeških pravic oropani narodi proti carskemu absolutizmu na Ruskem. Vse Vas pozdravljamo pri Vašem velikem, osvobodilnem delu, namenjenem, da naredite iz milijonov sužnjev svobodne ljudi, da priborite brezpravnim, podjarmljenim narodom pravico in samostalnost in da razbijete proketo nasilstvo carizma. Socialni demokratje v Avstriji zasledujejo razvoj revolucije na Ruskem s čvrstim upanjem na zmago naroda, na zmago, ki zada tudi zapadnoevropski reakciji smrtni udarec. V tem, ko vodimo v Avstriji boj za politične pravice naroda, smo si svestni, da izvršujemo svojo revolucionarno dolžnost. Mi smo del tiste revolucionarne, človeštvo naprej goné moči, ki ima svoj politični izraz v mednarodnem socializmu, in naš boj služi povsod enakim, velikim in vzvišenim ciljem. V tem smislu pošiljamo bojujočim se četam proletarstva vseh narodov na Ruskem naše vroče želje: Slava ruski revoluciji! Slava medna-

rodni, narode osvobojujoči socialni demokraciji!

Dr. Adler,	Daszynski,
Dr. Jarosijevič,	Nemec,
Ethin Kristan,	Dr. Piscel.

Na dnevnem redu je bilo **poročilo skupne eksekutive**. Poročal je sodrug Skaret, o blagajniškem stanju pa sodrug Kořinek. V debato, ki se je razvila, so posegli sodrugi Johannis (Čeh), Borek (Čeh), Tusar (Čeh), Kristan (Slovenec), dr. Adler (Nemec), Winarsky (Nemec), Tomašek (Čeh), Vaněk (Čeh), Prokeš (Čeh), Muhitsch (Nemec), dr. Soukup (Čeh), Spera (Čeh), Pölzer (Nemec).

Poročilo parlamentarne frakcije je podal sodrug Pernerstorfer. V debati so govorili Austerlitz, Stein, Krapka, Nrepner. Ta debata se je nadaljevala še danes in se je dopoldan zaključila na predlog sodr. Kristana. Potem je poročal sodrug Ellenbogen **o avstrijski krizi in o volilni pravici**.

Med njegovim govorom je prišel brzojav s **carjevim manifestom**.

Sodrug Ellenbogen ga je takoj prečital. In sedaj je prišel nepozaben trenutek. Vihar nepopisne radosti je nastal v dvorani. Slovanski delegati so zapeli „Rdeči prapor“, potem vsi skupaj marzeljezo. Ellenbogen je komaj nadaljeval in končal. Vtisk je bil tako velik, da ni bilo za hip mogoče zborovati. Pretrgalo se je sejo. Skupna eksekutiva se je takoj zbrala, da poda predloge vsled izpremenjene situacije.

Ko je seja zopet začela, je podal poslanec Pernerstorfer predlog, s katerim zahteva zbor, da se

takoj skliče parlament.

Predlog je bil brez debate soglasno sprejet. Prišlo je poročilo, da so ulice okrog uredništva „Arbeiter Zeitung“ polne delavstva in da bodo delavci zvečer priredili demonstracijo na Ringu.

V imenu posameznih narodov so izrekli delegati simpatije ruskim in poljskim sodrugom. Zvečer se delegati udeležijo demonstracije.

* * *

Resolucija, ki jo je Ellenbogen predložil k točki „Avstrijska kriza in volilna pravica“ in ki je bila soglasno in brez debate sprejeta, se glasi:

Avstrijska kriza, ki opustošuje moč narodov, ki slabi državo in dežele do nezmožnosti za življenje, ne more biti premagana, ne da bi se odstranilo kurialni parlament in kurialne deželne zbornice in da bi se naredilo prostora za ljudsko zastopstvo v državi in v deželah na podlagi splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice.

Takozvano zastopstvo interesov je socialno-demokratično delavstvo vedno žigosalo kot krivico in nasilstvo; danes izpoznavajo vsi politično misleči, da je to norost, ki se je preživela, da je to zločinstvo proti narodom in proti državi. Krparija piete kurije ni vzpostavila pravice, temveč je samo povečala notranje nasprotstvo in delavne nezmožnost teh karikatur parlamentarnih zborov. Življensko vprašanje narodov v Avstriji: Dosega narodnega reda in narodnega miru s poštenim priznanjem pravice vsakega naroda na samostalnost in neoviran razvoj, je mogoče rešiti samo z resničnim ljudskim zastopstvom, ki bode edino imelo dosti poguma in dosti moči, da prestopi preko ljudstvu sovražnih privilegij in klikovskih interesov in da naredi prostor za preustrojstvo in preustvarjenje te države, ki more imeti, ako hoče živeti, za podlago čisto demokracijo v zakonodajstvu in v upravi in katerega bodočnost mora biti edino svobodna zvezna država narodov.

Odločilni trenutek je prišel. Sedanji parlament konča v kratkem svoj naslovni obstanek. Vse je odvisno od tega, da se pribori od njega rešilno dejanje volilne reforme, edino kar še more in mora storiti. Splošno in enako volilno pravico je krona na Ogrskem priznala kot potreben princip. Priznanja te potrebe ne more odreči narodom v Avstriji. Vladi gospoda Gautscha je voliti, ali da premaga ozkosrčno trdovratnost birokratične borniranosti, ter da sama prevzame iniciativo za vpeljanje enake volilne pravice, ali pa da zapusti mesto, na katerem je duševno in moralno nezmožna, da bi nasila odgovornost. V dnevih, ko propada carski absolutizem pod silo spuntanih narodov, ki se bojujejo za svoje svete

pravice, bi se mogla v Avstriji sama vlada, k je kaznovana s hudodelsko slepoto, predrzniti, da bi se postavila v okom enaki pravici delavnega ljudstva.

V tem trenutku smatra skupni zbor kot najvišjo in najsvetejšo dolžnost socialne demokracije, da stori vse in se ne ustraši nobene žrtve v prepričanju, da bi izginila ura brez porabe; v prepričanju, da pride groza nad narode v Avstriji, da bi še enkrat nove volitve splodile kurialni parlament, da bi še enkrat nastala nevarnost, da se žrtvuje šest v življenje narodov nenaknadnih let absurdnemu kurialičnemu parlamentu.

Skupni zbor pričakuje zatorej od zveze socialno-demokratskih poslancev, da stori vse, da postavi volilno reformo na dnevni red poslanske zbornice, reformo, ki je edini predmet, spadajoči danes na dnevni red avstrijske javnosti. Zbor pričakuje, da porabijo socialno-demokratični poslanci v dogovoru s tistimi meščanskimi strankami, ki so se pošteno izrekle za splošno volilno-pravico, vsa parlamentarna sredstva, da pojstre vest parlamenta in vlade in jih navedejo, da izvrše neodvratno in neizogibno dolžnost: Da se polotijo volilne reforme, splošne in enake volilne pravice in da jo izvrše.

Skupni zbor vabi obenem socialno demokratične delavce vseh narodov, naj podpirajo parlamentarno akcijo svojih poslancev z vso močjo, naj volilno-pravnega gibanja, čigar veličina in sila od dne do dne narašča, ne le ne puste oslabeti, temveč naj ga še okrepcajo.

Zbor vabi vse strankine pristaše, naj vodijo dalje veliko agitacijo za enako pravico z naraščajočo energijo,

naj ne zamude nobenega sredstva, da zanesejo v množico bistro izpoznanje o potrebi odločilnega boja,

naj ohranijo živo sedanje gibanje, naj pojačijo energijo svoje odločnosti, doprinese vsako žrtve, da pribore proletariatu prvi pogoj za politični, gospodarski in kulturni razvoj,

končno pa naj bodo pripravljeni, ako bi se vladajoči pokazali preveč kratkovidne, strahopetne in nezmožne za to, kar je potrebno, in bi postalo neizogibno, da stopijo tudi v splošno stavko.

Zbor si je popolnoma zaveden težke odgovornosti, ki mu je nalaga sedanja ura odločitve zavednega proletariata v Avstriji, pa pričakuje, da stori borbo silno in vztrajno svojo dolžnost za blagor vseh narodov, ki ne morejo več trpeti, da bi jih sedanji položaj obsodil, da poginejo neslavno, kakor država sama.

* * *

K točki „splošna stavka“ je sprejel zbor sledečo **resolucijo**:

Skupni zbor stoji na temelju zaključka amsterdamskega socialističnega kongresa. Zato odklanja vse fantastične načrte nacionalnega ali internacionalnega generalnega štrajka v svrhu izpremene državnega reda, naj že prihajajo iz anarhistične, anarhosocialistične ali sindikalistične strani.

Nasprotno pa priznava zbor, da je splošna stavka v posameznih velikih prometnih panogah skrajna, ali uspešno politično bojno sredstvo, ki pripravi lahko vso moč politično in strokovno organiziranega proletariata za jasno določene in obsejne svrhe, bodisi v obrambo proti reakcionarnim napadom mogotcev na politično in gospodarsko pravico proletariata, bodisi v končno premaganje zadnjega odpora proti dovolitvi davno plačilne pravice proletariata.

V tem smislu priprava za splošno stavko ni nevarnost za politično in strokovno organizacijo delavcev, temveč eno najostrejših sredstev za trajno zavarovanje vsake vrsti politične organizacije.

Uspeh tega sredstva je odvisen od istih pogojev, kakor uspeh vsakega proletaričnega boja: Od stopnje in razširjenja razredne zavednosti, od sile, krepkosti in enotnosti vsake oblike delavske organizacije, zlasti strokovne oblike, in končno od enotne, energične in požrtvovalne izvedbe.

Zbor vabi toraj avstrijske delavce ravno v teh dneh politične krize, ki lahko vsako uro porabi potrebe najostrejša akcije, naj delujejo s podvojeno marljivostjo ob izgradbi politične in strokovne organizacije, ki bode v času boja tem plodnejša in zmožnejša, da pretrpi nevarnosti, čim bode čvrstejša in večja.

Zbor polaga odločitev, ali naj se v boju za volilno pravico, ki je življenska potreba za proletariat, poseže tudi s sredstvom političnega splošnega štrajka, v roke zaupnikov delavskih organizacij, vedoč, da so si zavedni vse teže odgovornosti za akcijo, ki naklada proletariatu težke žrtve, pa tudi odgovornosti za to, da se ničesar ne propusti, kar more pospešiti zmago pravice delavstva.

* * *

1. novembra.

Današnji dan je bil posvečen splošni stavki. Referiral je poslanec dr. Adler, ki je govoril v smislu predložene resolucije. V debati so govorili zastopniki vseh narodov in vseh strok, ter so naglašali, da sedaj ni čas za teoretične razprave o generalnem štrajku, da pa so vsi, ki jih zastopajo ne glede na desno ali na levo, pripravljeni tudi **na splošno stavko za doseg splošne in enake volilne pravice**. Dotična resolucija je bila soglasno z velikim navdušenjem sprejeta.

Potem je zbor sklenil, da zaključi demonstrativno zborovanje, da odstavi ostale točke z dnevnega reda, ker sedaj ne stoji nič drugega na dnevnem redu, kakor **boj za splošno in enako volilno pravico**.

Bila je le še izvoljena kontrola skupne stranke in sicer sodrug Reumann, sodruginja Schlesinger in sodrug Hubalek.

Potem je v imenu skupne eksekutive sodrug Pernerstorfer predložil **manifest**, ki je bil soglasno sprejet. Sodrug Pernerstorfer je zaključil:

Vemo, da zahvaljujemo novo dobo posebno tisti, ki so na vzhodu prelivali svojo kri za svobodo. Tisoč in tisoč junakov, ki se ne pozna njih imen, so se bojevali za človeštvo, za svobodo vseh. Mi pa ne pozabimo na nje in naša hvaležnost ne mine nikdar. A ne z besedami samo se jim zahvaljujemo, temveč z dejanji pokažimo, da smo vredni vseh tistih junakov, ki so se bojevali za svobodo in pravico. Zato: Naprej! V boj! — — — — —

Majestetični glasovi „Pesmi dela“ in razburljivi zvoki „Rdečega prapora“ so zadoneli po dvorani.

Zbor je bil zaključen.

In sedaj začenja boj — — — — —

Klerikalizem in šola.

Kakor da živimo v času konkordata, izroča avstrijski učni minister, „liberalni“ Hartel, šolo kos za kosom klerikalcem. Niti določbe državnega šolskega zakona niso več varne pred napadi tistega, ki bi bil v prvi vrsti poklican, da varuje zakon. Tožba klerikalcev, da so zatirani, je slišati kakor krvava ironija vzpričo preponiznih koncesij, ki jim jih dala vlada in zlasti vzpričo kapitulacije države pred njih šolskimi zahtevami.

Pred kratkim je bil objavljen novi šolski in učni red, o katerem klerikalci molče, kakor da ga ni, ker dobro vedo, da je zanje mnogo boljše, ako se ne zbuja pažnja ljudstva tam, kjer se izpolnjujejo klerikalne želje. Novi red je mojstrsko delo neodkritosrčnosti; cel koš modernih fraz je porabljen, da se z njimi zakrije najbolj reakcionarna dejstva. O modernih šolskih zahtevah, ki niso v Avstriji takorekoč nikjer uresničene, pripoveduje toliko, kakor da stoji Hartlova ljudska šola na najnaprednejšem temelju. Tu se govori o šolskih kuhinjah, o pomoznih razredih za duševno zaostale otroke, o šolskih zdravnikih, o igrah za mladino in o igriščih i. t. d., a vse to je prav prosto slepilo, ker so vse te lepe reči prepuščene eventualni dobri volji „privatnega dobrodelstva“, nikakor pa ni učna uprava storila kaj, da bi se uresničilo te moderne in s pedagoškega, kakor tudi s socialnega stališča utemeljene zahteve. V tem oziru je torej zanimiva samo smelost, s katero hoče gospod Hartel dekorirati svoje nazadnjaštvo.

Veliko bolj zanimivo pa je to nazadnjaštvo samo, ki ni dekoracija, temveč prav resna stvarnost. Novi šolski red pomeni duševno silovanje učencev in staršev, pa prezira v prid klerikalcem smelo temeljni državni ljudsko-šolski zakon. Izmed maloštevilnih pridobitev revolucije je duševna svoboda, ki zahteva predvsem popolno prostost verskega mišljenja in dosledno tudi prostost v izvrševanju verskih obredov. Da je zakon v Avstriji samo tedaj veljaven, ako je narejen proti svobodi slabej-

šega, se je ravno na tem polju že dostikrat pokazalo. Ako se v državi sistematično kaznuje nekatoličane, če se ne odkrijejo pred duhovnikom, ki gre obhajati, pred procesijo in podobnim priredbam, je pač duševna svoboda samo satira in klerikalizem uživa privilegij, ki je nasproten zdravemu umu in nevtemeljen v postavi. Ali najnevarnejši so privilegiji, ki jih ima rimski klerikalizem v šoli in ki jih Hartel protipostavno od dne do dne razširja.

Državni temeljni zakon določa, kakor smo že rekli, da se ne sme nikogar siliti na udeležbo pri verskih vajah. Nikogar — torej tudi šolskih otrok ne. Hartel pa se dela, kakor bi mu bila ta določba neznana. Njegov novi šolski red predpisuje:

„Pri razglašanj (verskih vaj) ima okrajna šolska oblast določiti, v katerem razmerju naj se oprosti pouka na dotične dni tiste šolske otroke, ki so dolžni, udeleževati se izpitov iz veronauka in verskih vaj. Učiteljska konferenca bode po mestnih razmerah določila, kje in kdaj se imajo zbrati tisti otroci, ki so dolžni, udeležiti se verskih vaj.

Za nadzorovanje šolskih otrok pri predpisanih verskih vajah se sme rabiti samo enakoverske učitelje.

V ljudsko šolo sprejeti otroci so dolžni, ob predpisanem času redno obiskovati šolo in se udeležiti razglašanih verskih vaj svojega verozakona.

Tukaj je torej jasno izrečeno, da za gospoda Hartla ne velja zakon. Kajti zakon ne pozna nobene dolžnosti, po kateri bi se moral bodisi učitelj ali pa učenec udeleževati verskih vaj. Česar pa zakon ne predpisuje, tega tudi gospod Hartel ne sme in ne more zahtevati in nihče ni dolžan, da bi se pokoraval takim protizakonitim zahtevam.

Avstrijski učni minister je ponižni sluga rimskih klerikalcev. Ali nikar naj ne misli, da se bode dalo ljudstvo tako meni nič tebi nič duševno zaslužiti. Gospod Hartel bode dočkal vse kaj drugega, kakor pričakuje. Njegovo klečeplazenje pred klerikalci bode šele oživilo boj proti klerikalizmu.

Politični odsevi.

Za splošno in enako volilno pravico priredi avstrijska socialno demokratična stranka na dan otvoritve državnega zbora mogočno demonstracijo na Dunaju. Ceravno pride v prvi vrsti dunajsko delavstvo v pošte, je vendar združena eksekutiva vseh narodnosti sklenila, da se ji da splošen mednarodni značaj. Dunajski delavci ustavijo tisti dan delo in pojdejo v množici pred parlament. Pridružijo pa se jim deputacije iz vseh krajev in že danes pozivljamo slovenske delavce, naj pri tej priložnosti ne zaostanejo. Pokazati bode treba državnemu zboru, da je vse delavno ljudstvo solidarno v zahtevi po splošni in enaki volilni pravici. Z dunajskimi delavci bodo korakali Čehi in Poljaki, Rusini in Italijani. Tedaj pa tudi Slovenci ne ostanejo doma. Ne smejo in ne morejo. Ako je mogoče, da se v tej državi sploh kdaj doseže enakopravnost, je sedaj čas za to. Vsa moč se mora tukaj združiti, vsa volja se mora zediniti v eno mogočno voljo: Splošna in enaka volilna pravica mora postati resnica, da bode mogoča kultura, da bode mogoča svoboda.

A ne le na Dunaju, tudi doma moramo pokazati to voljo. Na predvečer otvoritve državnega zbora mora pokazati ljudstvo po vsem Slovenskem, da se ne da od nikogar več slepiti, naj stoji še tako visoko. V prvi vrsti pozivljamo naše delavce po vseh krajih, da tisti večer prirede manifestacijo za splošno in enako volilno pravico kar najbolj impozantne. Vsa sredstva mirne demonstracije, ki se jih more porabiti, je treba porabiti. In če hočejo tisti, ki ne stojijo v naši stranki, ostati zvesti besedi, morajo tudi oni storiti svojo dolžnost. Ves slovenski narod mora na predvečer otvoritve državnega zbora kakor en mož demonstrirati za enakopravnost, za splošno, enako volilno pravico!

Kranjski deželni zbor je v torek sprejel nujnost obeh predlogov glede volilne reforme in sta oba odkazana ustavnemu odseku. Proti nujnosti so glasovali veleposestniki. Upati je, da se bode v odseku pametno postopalo, to se pravi tako, kakor zahteva potreba časa. Izgovor, da bi vlada delala težave, je sedaj jalov, kajti

vlada dela že sama koncesije in to vstvarja situacijo, ki jo je treba energično porabiti.

Gautscheva vlada retirira. Uradna „Wiener Abendpost“ je objavila članek, ki skoraj popolnoma jasno obljublja volilno reformo. Seveda se govori tam še o potrebi „študiranja“, o kompliciranosti vprašanja in o podobnih rečeh, ki so že stokrat premlete. Sliši se pa tudi nekaj o tem, kako si gospod Gautsch domišljuje volilno reformo. Volilna pravica naj bi bila splošna in odpadle naj bi vse kurije, razven — veleposestniške in trgovsko-zborniške. Torej ravno najbolj krležki privilegiji naj bi bili ohranjeni. Gospod Gautsch se moti, ako misli, da bode iz te moke kaj kruha.

Ruska revolucija še nikakor ni končana. Narod je bil že prečesto preslepljen, da bi kar na kratko verjel, kadar mu car kaj obljubljuje. Witte je sicer imenovan predsednikom ministrskega sveta, ali tudi on ne uživa več tistega zaupanja, kakor nekdanj. Trepov je tudi še generalni guverner v Peterburgu. In končno je prišel carjev manifest že prepozno. Ako bi bil Nikolaj meseca januarja ali februarja dal, kar daje sedaj, bi ga bilo ljudstvo morda entuziaslično slavilo. Vsekakor bi bilo sprejelo ustavo z zadovoljnostjo in revolucije ne bi bilo. Danes pa se bojujejo narodi že predolgo, da bi se zadovoljili s tem, kar car daje. V mnogih krajih so razglasili revolucionarno vlado, na Finskem so proklamirali neodvisnost in republiko in gotovo je, da jim bode moral car povrniti vsaj nekdanjo svobodo. Na Poljskem narašča gibanje za popolno avtonomijo. Na južnem Ruskem pa vlada popolna anarhija. O revoluciji se lahko pravi, da se vé, kje se začne, ne pa, kje prestane. Na to bi bilo sedaj tudi v Avstriji dobro misliti. Ne pravimo, da imamo že revolucijo, ali z ognjem se ni dobro igrati in — ognja je že mnogo v državi.

Carjev manifest, ki izraža kapitulacijo ruskega despota pred revolucijo ruskega naroda, se glasi:

„Mi, Nikolaj II., po božji milosti car in samoderžec vse Rusije, car poljski, veliki knez Finski itd., izjavljamo svojim zvestim podanikom: Neredi in agitacija v naših prestolnicah in v mnogih drugih krajih našega carstva napolnjujejo naše srce z veliko britkostjo in žalostjo. Sreča vladarja Rusije je nerazrušljivo zvezana s srečo naroda, in kar boli narod, boli tudi vladarja. Iz sedanjih agitacij more nastati velik nered med narodom in nevarnost za integriteto in edinstvo našega carstva. Velike dolžnosti, ki nam jih nalaga naša vladarska misija, nam zapovedujejo, da si z vso svojo močjo in vso svojo oblastjo prizadevamo, da pospešimo konec sedanjim neredom, državi tako škodljivim. Potem, ko smo zaukazali tozadevnim oblastnjam, naj odredijo potrebno, da preprečijo direktne manifestacije za nered, izgrede in nasilja in da ščitijo mirne državljane, ki žele reda, smo smatrali za neobhodno potrebno, da damo delavstvu najvišjih oblastij enotno smer. Zato nalagamo vladni dolžnost, da izvrši našo nespremenljivo voljo:

1. Prebivalstvu je podeliti neomajno podlago državljskih pravic, ki so utemeljene na faktični nedotakljivosti osebe, svobode vere in besede, svobode združevanja in zborovanja.

2. Ne da bi se prekinile že odrejene volitve za državno dumo, je, v kolikor dopušča v to čas do sklicanja državne dume, pozvati na sodelovanje v dumi vse one ljudske sloje, ki so sedaj popolnoma izključeni od volilne pravice. Prepuščeno pa bo novi zakonodajni korporaciji, da uredi nadaljni razvoj principa splošne volilne pravice.

3. Izreči se ima kakor neovržen princip, da ne more noben zakon dobiti veljave, ne da bi v to privolila državna дума in da bo izvoljencem naroda dana možnost, da resnično nadzorujejo zakonitost dejanj oblastnij, ki smo jih mi postavili.

Obračamo se do vseh zvestih sinov Rusije, da se spominjajo svoje dolžnosti, ki jo imajo nasproti domovini in da pripomorejo v to, da ponehajo sedanjí nezaslišani neredi in da z nami vred porabijo vse moči, da se povrmeta mir in red. — V Peterhofu, 30. oktobra 1905. — Nikolaj.

Avstrijski državni zbor šteje 425 poslancev. V sedanjem času je dobro, spomniti se, kako se deli ta gospoda. 85 jih je iz kurije veleposestnikov, ki ima 5431 volilcev; 21 je zastop-

nikov trgovinskih zbornic s 556 volilci; 118 zastopnikov mest in trgov s 493.808 volilci; 121 kmetijskih zastopnikov z 1.585.468 volilci in 72 zastopnikov pete kurije s 5.040.022 volilci. En veleposestnik ima torej 66krat toliko pravice, kakor uradnik ali obrtnik, 493 toliko kakor kmet in 1133krat toliko kakor delavec. In temu se pravi v Avstriji volilna pravica!

V goriškem deželnem zboru so vložili poslanci M. Štrekelj in tovariši nujni predlog glede reforme v istem smislu, kakor poslanci liberalne stranke na Kranjskem. Oba predloga zahtevata splošno, enako, direktno in tajno volilno pravico za državni zbor, »ker le po tej poti je pričakovati volilne reforme tudi za deželne zbornice na isti podlagi«. Čemu si neki gospodje v obeh deželnih zbornic razbijajo glavo vlade? Ako razumejo, da je enaka volilna pravica tudi za deželne zbornice potrebna, potem naj jo vendar sklenejo. Že naprej računati s tem, da je vlada ne potrdi, se pravi pač, delati vladi pogum, da prezira sklepe parlamentov. To menda ni ravno modro. — Poleg tega zahtevajo liberalci takozvani kancel-paragraf. Priznati moramo, da od njega ne upamo prav preveč; saj je n. pr. dedinolvščina tudi prepovedana, a v pastirskih pismih se jo priporoča. Veliko bolj važno bi bilo, ločiti cerkev od države. Ali važnejše kakor vse podobne reforme, je volilna pravica sama. In zato naj se je ne zavladi z vsakovrstnimi klavžulami. Enaka volilna pravica je danes prva zahteva ljudstva; naj se tega nikar ne pozabi.

Nujnost predloga glede zvišanja učiteljskih plač je bila sprejeta v kranjskem deželnem zboru. Predlog je odkazan odseku. Ker je malo upanja, da se bo moglo rešiti stvar še v sedanjem zasedanju deželnega zbora, se misli dati učiteljem do definitivne uredbe draginjske doklade.

Dunajski krščanski socialci so zopet pokazali pravo barvo v nižjeavstrijskem deželnem zboru, ko se je govorilo o spopadih med policijo in med demonstranti, pri katerih je tekla kri. Najbolj špisarski časopisi so priznali, da je prelivanje krvi provzročila samo policija in da je postopala s skrajno surovostjo. Krščanski socialci v deželnem zboru pa so zahtevali še več policije in še več ranjencev; dunajski kozaki jim še niso dosti brezobzirno postopali in policajno poročilo jim še ni dosti blatilo demonstrantov. Eden izmed te svojati, neki poslanec Troll je zaklical, da bi bilo treba obesiti nekoliko socialnih demokratov. Za tako infamijo pač ni treba nobenega komentiranja.

Splošna amnestija je proglašena na Ruskem. Tudi slavni pisatelj Maksim Gorkij se je že povrnil v Peterburg in se mu ni treba več bati preganjanja. Mir se polagoma vrača v Rusijo, samo na jugu provzročajo reakcionarni in antisemitični elementi še hude izgrede, ki jim oblasti niso kos.

Kri za splošno in enako volilno pravico.

Boj za splošno in enako volilno pravico je krščen s krvjo. Nedolžna kri je morala teči, ker so mogotci v tej državi tako zaslepljeni, da ne razumejo gromovitega glasu časa, razlegajočega se od dežele do dežele in od mesta do mesta, zahtevajočega najprvotnejše pravo, brez katerega je vsako drugo pravo samo meglena podoba; ker ne razumejo glasu, budečega naroda na severu in na jugu in napovedujočega boj, ki ne more končati drugače, kakor z zmago.

Mirno so začeli avstrijski delavci boj za enako volilno pravico. Mogočno ali v občudovanja vrednem redu so demonstrirali po vseh mestih za svojo zahtevo. Imeli so samo en namen. Hoteli so pokazati vladi in privilegiranim mogotcem, da so na svetu, da tirjajo svojo pravico in da nočejo biti slabši kakor delavci po drugih civiliziranih državah, kakor celo v Rusiji in na Ogrskem. Samo s svojim številom in z impozantnostjo svojega nastopa so hoteli manifestirati, da bi izpregledale slepe oči in da bi se iztreznili nejasni možgani. Ali s surovo močjo so posegle nerodne roke vmes in v grozi so hoteli zadušiti zbujeno voljo narodov.

Na Dunaju je tekla kri. Prava pravcata bitka se je odigrala na elegantnem Ringu in kakor sovražna vojska v tuji deželi je divjala policija med presenečenim, nepripravljenim ljud-

stvom. Več kakor petdeset ranjenih je bilo na bojišču. In človek, ki pozna dunajske delavce, se mora prijeti za glavo: Kako je bilo to mogoče?

V četrtek pretečenega tedna je bil v »Sofiensäle« napovedan velik ljudski shod, na katerem so imeli zastopniki vseh narodov govoriti o splošni in enaki volilni pravici. Dvorana, namenjena največjim dunajskim zabavam, je ogromna; ali za ta shod je bila premajhna. Na tisoče ljudi je moralo ostati na cesti, pa se jim je priredilo drug shod pod milim nebom. V dvorani so govorili sodrugi Pernerstorfer, Nemec (Čeh), Pittoni (Italijan), Kristan (Slovenec), Vityk (Rusin) in Daszynski (Poljak), zunaj pa Kubalek, Nemec, Kristan in Pittoni. Po končanem shodu je odkorakala množica, ki je šela okrog 10.000 oseb, med njimi tudi žene, na »Ring«. Bilo je slišati klice »Sem z enako volilno pravico!«, »Dol z vlado!«, »Proč z Gautschem!« in podobno; prepevalo se je delavske pesmi, nosilo se je rdeče zastave. Sprevod je pač obudil velikansko pozornost, ali primerila se ni niti nerednost. Šele, ko je ljudstvo dospelo do Goethejevega spomenika, je zajahal oddelek policajev na konjih ravno pred množico. Stvar je bila popolnoma nerazumljiva, ali mamever je bil tako provokatorično izveden, da je ljudstvo začelo žvižgati. Malo dalje, na oglu Babenbergerstraße, pa je že stal cel zid policajskih konjenikov, ki je množici zastavil pot. Bilo je popolnoma nesmiselno. Živa duša ne razume, zakaj ne bi smeli iti delavci preko Burgringa in Franzensringa ravno tako, kakor so šli čez Parkring in Opernring. Ako bi jih bila policija na miru pustila, pa bi bili šli ravno tako v redu — dalje, kakor so šli do tam. Naravnost bedasto je, če kdo pripoveduje, da je bilo treba varovati cesarski dvor. Nikomur ni prišlo na misel, da bi bil šel na dvor, ki ga straži vojaštvo; in če se je že policija tega bala, bi bilo zadostovalo, ako bi bila zastražila grad. Toda vse kaže, da je oborožena družba hotela dobiti krvavega dela. Videli smo na lastne oči in vsi, ki so bili navzoči — med njimi dosti popolnoma nepristranskih ljudi, žurnalistov, zdravnikov, nesocialistov, — zatrjuje, da je poveljnik policistov na konjih, dr. Bammer, brez vsakega vidnega razloga **potegnil sabljo** in v tem trenutku so imeli vsi konjeniki **gole sablje** v rokah. Prihodnji hip pa so že kakor brez uma **mlatili po ljudstvu**, ki se ni moglo umakniti, ker je množica od zadej, ne vedoča, kaj se godi, pritiskala naprej. Kakor divjaki so klestili pobesneli policaji po ljudeh. Ob robu trotoarja so ljudje popadali, spotaknivi se, na tla, drugi na nje; naenkrat je ležalo okrog 200 ljudi v gruči, ne da bi se mogli ganiti, in po teh ljudeh so **sekali policisti** od spredaj, od zadej, kakor pijani in blazni! Na eni strani so skušali poslanci Pernerstorfer, Daszynski, Schuhmeier pripraviti zapovednike k pameti; zaman — Schuhmeier jo je sam dobil s sabljo po hrbtu. Na drugem oglu je skušal sodrug Kristan na tleh ležeče ljudi braniti pred besnimi napadalci. Sodrugi Vinarsky je interveniral, njegovo ženo so vrgli ob tla. Bilo je kakor v vojski, samo da je bila podivjana soldateska oborožena, ljudstvo pa ne...

Okrog **petnajst ljudi** je bilo **težko ranjenih**, več kakor **petdeset pa lahko**. En dijak je **izgubil oko**, nekaterim je bila **črepinja prebita**. Rešilna družba, ki je poslala pet vozov, je imela skoro celo noč dela, da je obvezala vse ranjence. Tri kavarne, ena gostilna in uredništvo »Arbeiter-Zeitung« je bilo izpremenjeno v zdravniške ambulatorije.

Razume se, da je bilo ljudstvo — ne le delavno — grozno razburjeno in klici »kazaki«, »krvniki«, »krvni psi« so se razlegali skozi noč. Pred uredništvom »Arb.-Ztg.« se je zbralo polno ljudi in sodrugi Pernerstorfer, Seitz, Kristan, Pittoni so imeli dosti opraviti, da so jih umirili.

Tako daleč je prišlo v Avstriji! Ali če mislijo Gautsch in njegovi pomočniki, da se bode delavstvo ustrašilo sile, se prokleto motijo. Naši delavci ne žele krvi in izgrede in če se jih pusti v miru, bodo ohranili mir. Da ga znajo ohraniti, so že dostikrat pokazali. Ali v sedanjem času naj se jih nikar ne provocira in ne šikanira. Kajti v boju za volilno pravico ne bodo odnehali, pa če pride sam pekel na zemljo. Sedaj je čas, da se doseže

to že davno zrelo pravico in če bi zamudili sedauji trenotek, ne ve nihče, kdaj pride zopet ugoden čas. Potrpežljivosti pa je bilo že dosti. Ako hočejo vladajoči mir, si ga prav lahko kupijo. Če pa hočejo izkusiti, kaj pomeni — recimo — splošni štrajk, jim pa delavci tudi ustrežejo. Kesali se bodo mogotci sami.

V času, ko zmaguje ruska revolucija nad carjem, nad birokracijo, nad kazaki in nad policijo, tudi avstrijski delavci ne bodo več prenašali privilegijske sramote. Če znajo vladajoči krogi to vpoštevati, dosežejo kmalu lahko mir.

Danes se gre samo za enako volilno pravico. Ako pa ne pride kmalu, utegnejo priti še druge reči na dnevni red. In kadar strela udari, je prepozno zvoniti.

* * *

Še hujše je bilo v **Pragi**. Prve demonstracije so se tukaj vršile v soboto zvečer, po shodu na »Streljiškem otoku«. Množica je korakala po končanem zborovanju z rdečimi zastavami skozi mesto. Kmalu so delavci opazili, da se je v ravnanju policije nekaj izpremenilo. Razne ulice, ki so drugače vedno proste, so bile zaprte s policijskimi kordoni. Že to je dražilo ljudstvo, a zaupnikom delavcev se je posrečilo, ohraniti mir. V popolnem redu je prikorakala množica pred uredništvo »Prava Lidu«, kjer je govorilo več govornikov. Demonstracija je bila sedaj končana in v večjih in manjših gručinah so se začeli ljudje razhajati. Ali naenkrat je začela policija svojo »akcijo«. Brez uzroka, kakor na Dunaju. Oddelek ljudi, ki se je zbiral, da bi skupno odkorakal na Žižkov, je bil naenkrat v Lazarski ulici obkrožen od policajev in ne da bi ljudstvo prav vedelo, kaj se je zgodilo, so se zablskale **sablje** v zraku, pa so začele padati po glavah, po hrbtih, kamor so zadele. Krik se je razlegal, množica se je en hip umaknila, ali naenkrat je razjarjena planila po policistih in, kar jim je mogla vrniti, jim je vrnila. Meščanski časopisi, kakor »Čas«, pripovedujejo, da so se policisti vedli kakor Huni. Sekali so po ljudeh, ki sami niso vedeli, kako so prišli med množico, najrajši so **merili na oči** in hrabri so bili, kjer so bili v večini. Tako je nastal pravi boj, v kratkem je bilo **ranjenih 22 demonstrantov**, večinoma težko, od policije pa **2 inspektorja in 19 stražarjev**. Tudi neki višji inšpektor, po imenu Faksun, je bil ranjen, čeravno sta se sodruga Steiner in Srb trudila, da bi ga obranila. Na Vaclavskem trgu so postavili žandarje. Policisti so napadali posamezne ljudi, pa so jih tolkli s pestmi in s sabljami. In tudi v Pragi je izdala policija lažnjivo poročilo, da je bila napadena.

V nedeljo je bila v Pragi velikanska demonstracija, ki se je izvršila v popolnem redu. In zopet je prišlo do bojev, ko je bila manifestacija že končana. Začelo je pred »Nemškim domom«, kjer je bil zbran naravnost provokatorično cel kup policije. Prišlo je do prepir, naenkrat so zopet sablje izletele iz nožnic. Ali ljudstvo je bilo silno razjarjeno, pa se je postavilo v bran. Zaslišalo se je tudi **tri strele**. Pravijo, da so trije neznanci, ki so potem takoj zbežali, ustrelili iz revolverjev. Takoj so **policisti pograbili svoje samokrese**, pa so začeli **streljati v gosto množico, ki je že bežala**. Bil je grozen prizor. Med tem so poklicali še **vojaštvo**. Najprej so prihajali dragonci, ki so takoj atakirali, potem je prikorakala še infanterija. — Če se je hotelo na ta način ohraniti »red in mir«, je bila neumnost nezaslišana. Kajti ravno to je razburilo ljudstvo do skrajnosti in popoldan je bil v Pragi pravi **upor**. Boji s policijo in z vojaštvom so trajali do pozne noči. Množica je trgala orle z uradnih poslopij in na Karlovem trgu so postavili celo barikado. — Več kakor **dvesto oseb** je bilo **ranjenih**, med njimi **65 težko**; mesarski vajenec **Polcar** je zvečer v bolnišnici **umrl**. V narodnem gledališču so ustavili predstave. Dijaki so sklenili brzójav na ministrstvo, ki zahteva, naj se takoj odstavi policijskega ravnatelja Křikavo. Mesto je polno vojaštva in je podobno bojnemu taboru. — Vseučiliščniki so sklenili dijaški štrajk.

Shodi in demonstracije.

Pretečeno nedeljo so bile na vseh krajih države velikanske demonstracije za splošno in

enako volilno pravico. Na **Dunaju** je demonstriralo okrog 160.000 delavcev in dijakov pred parlamentom, kjer so razobesili rdeče zastave. Mnogo govornikov je govorilo pod milim nebom. Neštivilne rdeče zastave in zastavice so vihrale po zraku, delavske pesmi so se razlegale. Policija pa je bila pametna, ni atakirala in ni provocirala in tako se je impozantna, nepozabljiva manifestacija, izvršila popolnoma mirno. Slovenski radikalni dijaki so poslali socialno demokratični stranki dopis, v katerem izrekajo svojo solidarnost z organizirani delavci; sodrug Reumann ga je pred parlamentom glasno prečital, kar je obudilo burno odobravanje.

Velika demonstracija je bila v **Gracu**. Vršila sta se dva shoda in potem je korakalo 15.000 ljudi z rdečimi zastavami po mestu. Pred Steinfeldsko pivovarno je govoril poslanec Resel, ki je ostro napadel nemško meščanstvo, imenujoče se svobodoumno, a služeče reakciji.

V **Salzburgu** je demonstriralo 6000 ljudi pred vladnim poslopjem. V **Celovcu** je bil velik shod in po njem sprevod po mestu. Deputacija delavcev je izročila namestniku deželnega predsednika resolucijo shoda. V **Brnu** je priredilo 20.000 delavcev demonstracijo. V **Tešinu**, v **Moravski Ostravi**, v **Judenburgu**, v **Liberцу**, v **Toplicah**, v **Plznju**, v **Kladnem**, v **Levovu**, v **Lincu** so bile velike demonstracije. Na **Štajerskem** se je manifestiralo po vseh mestih. V **Ljubnem** je bil v soboto večer shod v največji dvorani, kjer je poročal sodrug E. Kristan. Govorili so še občinski svetnik Hilari iz Graca in sodrugi Berdeis, Primus in Tuller. V nedeljo dopoldan je bil v **Judenburgu** shod slovenskih rudarjev, kjer je govoril sodrug Kristan. Udeleženci so potem odkorakali z rdečo zastavo v **Ljubno**, kjer je 4000 delavcev priredilo obhod po mestu. Na glavnem trgu sta govorila sodruga Kristan in Zwanzer.

V **Trstu** je bilo v soboto zvečer spontana demonstracija. Okrog 3000 ljudi se je zbralo na glavnem trgu, kjer je govoril sođr. Pittoni. Delavci so nosili 12 rdečih zastav. Potem so priredili sprevod do „Delavskega Doma“, kjer so se razšli. V nedeljo se je izvršila velika demonstracija po predavanju sodruga Gorija v gledališču Rossetti. 6-8000 oseb je šlo po Akvedoti in čez Corso pred namestniško palačo. Pred policijskim ravnateljstvom je množica živžgala, drugod pa je prepevala delavske pesmi. Od namestništva se je vrnila pred „Del. Dom“. Iz prostorov društva „Lega patriotica di Gioventu“ so metali po 5 kg težko kamenje na demonstrante. To je ljudstvo tako razkačilo, da je hotelo udreti v poslopje, ki je bilo zavarovano od policajev. S težavo so se pomirili ter so korakali mirno dalje.

* * *

V nedeljo, 12. t. m. bodo shodi za splošno in enako volilno pravico:

V **Zagorju ob Savi** v gostilni Müller ob 2. uri popoldne.

V **Nabrežini** na dvorišču gosp. Ivana Tanceta ob 3. uri popoldne; poročevalec sođr. Jos. Kopač.

V **Trstu** ob 10. uri dopoldan v Politeama Rossetti. Govorilo se bode italijansko, slovensko in nemško. Na shod pride tudi poslanec dr. Ellenbogen.

V **Radovljici** ob 3. uri popoldan.

* * *

V soboto, 11. t. m. ob 7. uri zvečer je v **Ljubljani** — v areni „Narodnega Doma“ ljudski shod z dnevnim redom: „Enaka volilna pravica in stališče vlade“.

Za shod naj vsakdo pridno agitira.

Domače stvari.

Zelo dvoumno je še vedno ravnanje nekaterih liberalcev glede volilne pravice. Tudi „Slov. Narod“ piše sila nezanesljivo. Pametno to ni, kajti intrige se utegnejo sedaj slabo izplačati. „Narod“ pripoveduje sedaj, da bo treba vprašati meščanstvo, ako pride volilna reforma za deželo na dnevni red. To je protislovje, ki diši zelo po feloniji. Liberalci so rekli, da zahtevajo volilno reformo za državni zbor, ker le tedaj je upati enako volilno pravico za deželo. S tem je vendar po vseh zakonih logike implicitno izrečeno, da so tudi za enako volilno

pravico za deželni zbor. Kaj pomeni torej »Narodova« pisarija? Z dovtipi o »salonskih« socialnih demokratih ne pregrne svoje nezanesljivosti, ki bi utegnili povzročiti, da bi postali socialni demokrati prav nesalonski.

Nemški veleposestniki v kranjskem deželnem zboru bi radi, da bi se jih imelo za jako učene. Pa niso. Gospod Luckmann pravi, da član veleposestniške kurije ne more biti nasprotnik privilegija in kurialnega sistema. Ako se je kdaj učil zgodovine — česar seveda kot veleposestnik ne potrebuje — bi mu poklicali v spomin datum 4. avgusta 1789. Ta dan je narodna skupščina na Francoskem na eni sami seji v soglasju s plemstvom in z duhovščino odpravila vse fevdalne predprave in vse privilegije in je popolnoma izpremenila temelje države. Tudi splošna volilna pravica je takrat prišla v veljavo. To vé vsak gimnazijalec in avstrijskim zakonodajcem to tudi ne bi smelo biti popolnoma tuje. Danes ne zahteva od naših grofov in baronov nihče, da resignirajo na svoje naslove in na mnogoštevilne beneficije, ki so z njimi združeni. Ali od leta 1789. do danes je vsaj vprašanje volilne pravice menda že zrelo in če gospodje veleposestniki nočejo, da pride še druge fevdalne predprave na dnevni red, naj vsaj glede volilne reforme ne delajo komedij.

Tudi v Ljubljani ne bode voljen noben liberallec, ako pride enaka volilna pravica — je zaklical zadnjič gospod Štefe z deželnozbornske galerije. In »Narod« se je tako ustrašil, da je še tisti dan ustrelil kozla. Klavrna stranka! Kakšno eksistenčno pravico pa ima vendar kotlerija, ki si ne upa pridobiti niti v enem mestu mandata brez sedanjega škandaloznega privilegija? Kje pa je potem sploh še liberalizem? Čemu se pa potem postavljajo? Enkrat se baha »Narod«, da ima toliko pristašev, kakor je peska na morju, bramarbazira, da ga ves civiliziran svet upošteva, da je bodočnost njegova, pet minut pozneje pa zastoka, da mora liberalno stranko hudič vzeti, ako je ne bodo privilegiji varovali. Pač usmiljenja vredna stranka, ki je le na poti zdravemu razvoju naroda.

Ellen Key, profesor Wester in Prešernov spomenik. Splošno žensko društvo v Ljubljani je hotelo v nedeljo pokazati, da še živi in je priredilo predavanje o nazorih znane švedske pisateljice Ellen Key glede vzgoje otrok. Zelo zanimiva stvar, katero je gospod profesor dosti poljudno obdelal. Gotovo se je s tem nekoliko razširilo duševno obzorje ljubljanskega ženstva, ki je bilo precej dobro zastopano. V marsičem se je gospod predavatelj strinjal s slavno pisateljico; ali ko je ugovarjal njegovim nazorom o vzgoji o šoli, bi bila najprimitivnejša zahteva, da bi bil podal tudi svojo argumentacijo. Ellen Key je tako velik pojav, da ne gre, njenih nauk kar bagatelno zametavati, kakor je storil prof. Wester, s čemur se je sam postavil v protislovje z modernimi nazor, ki jih je vendar hotel veličati. Tak način predavanja je že zato neumestno, ker se poslušalcem, ki itak nimajo utrujenih nazorov o predmetu, nekaj sugerira, pa se tako pravzaprav terorizira misel. No, h koncu svojega predavanja se je moral profesor Wester lotiti tudi »narodne« vzgoje. Ellen Keyova je, kakor znano, strašno „nenarodna“; izpregledala je namreč frazasti nacionalizem do tal. Gospodu profesorju pa je narodna, t. j. enostranska vzgoja ideal. In tu je hitro našel argument: Prešernova slavnost je pokazala — to je bil približno smisel njegovih besed — da so gotovi elementi izrabili spomenik ter onečastili slavnost. Gotovi elementi — to je bržkone izdajateljstvo „Naših zapiskov“ in njih sotrudniki, onečastjenje pa pravi opravičeni kritiki. Ravno »Naši zapiski« pa so pokazali, da se je slepilo javnost s spomenikom in resnico se je pobijalo z lažmi. Gospod pedagog pa gre predavat o moderni pisateljici in odobrava — hinavščino... Ako bi imeli izbirati, ali naj nam vzgaja otroke Ellen Keyova, ali pa profesor Wester, naj bode gospod profesor prepričan, da ne pridemo niti trenutka v zadrego.

Dijaške neumnosti. Na dunajskem vseučilišču je imenovan dr. Dvořák profesorjem za zgodovino umetnosti. Ker je novi profesor Čeh, je njegovo imenovanje zbudilo nemško-nacionalne dijak, češ, da se s tem žali nemški značaj včeučilišča. Najprej so skušali motiti njegovo prvo predavanje, potem so demonstrirali proti rektorju prof. Philippovichu in

nazadnje so začeli napadati nenemške dijak. Tako je prišlo zopet do hudih rabuk na vseučilišču. Mladi gospodje, ki se pretepajo v imenu kulture za najbolj protikulturne reči, si pa še domišljajo, da so junaki.

Grof Barbo se je v kranjskem deželnem zboru oglasil, da zastopa stališče veleposestnikov vzpričo volilne reforme. Gospod grof je nasprotnik splošne in enake volilne pravice, a njegovi argumenti diše tako po prahu zastarelosti in po gnjilobi, da se je kar čuditi, kako se more človek s tako starokopitnimi nazor, tako moderno oblačiti. Aristokratični gospod misli, da še ni bilo francoske revolucije, pa kliče, da bode imel pri enaki volilni pravici hlapec enak glas kakor gospodar. Kaj gospodu grofu ni dosti, da ima naslov in premoženje, kakršnega hlapec nikoli ne more imeti? Ali misli, da morejo biti vrhutega še njegove pravice manjše, ali pa nikakršne? Bilo bi pač boljše, da bi ljudje njegove vrste v sedanjih časih molčali, če že ne znajo pametno govoriti. kajti drugače se utegne ljudstvo spomniti, da so še razni drugi privilegiji ravno tako krivični, kakor volilni. Danes se ne zahteva od bogate aristokracije še nič drugega, kakor da se umaknejo v politiki s tistega mesta, na katerem stoje po krivici. Ako bodo dolgo provocirali, zna prav kmalu priti čas, ko se bode še kaj drugega zahtevalo. Kaj pa je pravzaprav ta gospoda? S svojim šolarskim govorom je gospod grof le pokazal, da ne zna logično misliti in da ne pozna niti zgodovine, niti sedanjega časa, zakaj se je na Nemškem Bismark oprijel splošne volilne pravice, to je gospodu Barbotu španska vas. Kar je pripovedoval o dobrem delovanju veleposestnikov na gospodarskem polju, naj pripoveduje otrokom. Kar so aristokratje na tem polju storili, so storili le zase in to, kar oni znajo, bodo tudi še drugi znali. Prav prijateljsko pa opozarjamo gospoda grofa, da v sedanjih časih ni dobro, dražiti ljudstva.

Nesreča na železnici. Dne 7. t. m. je ponesrečil na južni železnici v Trstu star zaupnik politične organizacije, sodrug Andrej Pirjavec. Ob pol 10. uri zvečer je nakladal trame; ko je razvezal en sveženj, se je les razsul. Pirjavec ni mogel dosti hitro odskočiti, pa ga je en tram zadell s tako močjo v nogo, da si jo je zlomil. Prepeljali so ga v mestno bolnišnico. Upajmo, da kmalu okreva.

Tudi tržaški narodnjaki nastopajo za splošno in enako volilno pravico. Politčno društvo »Edinost« sklicuje shod v »Narodni Dom« za nedeljo 12. t. m. Samo kranjski liberalci se še vedno gugajo semtertja, pa se ne upajo ne naprej, ne nazaj.

Iz stranke.

Ker prevzamem vodstvo strokovnega tajništva v Trstu, izstopam iz uredništva in upravnštva „Rdečega Prapora“. Zahvaljujem se vsem požrtvovalnim sodrugom, ki so me podpirali pri izvrševanju dosedanje naloge, in jih prosim, da tudi v bodoče zastavijo vse moči za pospeševanje našega glasila, ki bode tem ložje izpolnjevalo svojo težko nalogo v prid slovenskemu proletariatu, čim vnetejšo podporo bode našlo v krogih zavednega delavstva.

Z bratskim pozdravom Josip Kopač.

Strokovno tajništvo bode s 1. decembrom ustanovljeno v Trstu. Namenjeno je v prvi vrsti železničarjem in delavcem s kamnom. Tajništvo prevzame sodrug Josip Kopač.

Ljubljanska lokalna organizacija ima v nedeljo, 12. t. m. ob 9. uri dopoldan sejo. Opozarja se vse povabljenе sodruge, da gotovo pridejo.

Izjava.

Podpisana preklicuje vse napačne trditve o gospej **Ani Weber**, katere je ali resnično izustila ali pa se ji pripisujejo v javnosti. Obenem se zahvaljuje, da je omenjenja gospa odstopila od kazenskega postopanja.

Trbovlje, dne 24. oktobra 1904.

Volker Urša.

Franc Weinberger

gostilničar in izdelovalec sodovic in pokalic

== v Zagorju ==

se priporoča cenjenim gg. gostilničarjem in delavcem v obilno naročbo svojih izdelkov.

Kavarna „Unione“

preje „Tedesco“

se priporoča cenjenim so-
drugom najtopleje. Na raz-
polago so vsi važni in slo-
venski, italijanski in nemški
listi. Vse pijače poceni. Na-
pitnina je izključena.

Prva kooperativistično ure-
jena

 gostilna

v ulici S. Giovanni v Trstu.

Izvrstna vina. Dalmatinska
vina, direktno od organizi-
ranih sodrugov v Dalmaciji.
Vedno dobra kuhinja. Na
razpolago „Rdeči Prapor“,
„Arbeiter-Zeitung“ in „La-
voratore“.

„HOTEL BALKAN“ TRST

— Piazza della Caserma —

3 minute od južnega kolodvora in poleg pošte s 60 moderno
opremljenimi sobami.

Restavracija — Dunajska kuhinja — Kavarna.

Za goste hotela posebna restavracija v I. nadstr.

Dvigalo. — Električna razsvetljava. — Kopališča.

Shajališče tujcev.

Franjo Dolničar, hotelir.

Zaloga in tovarna

pohištva vsake vrste

Alessandra Levi Minzi-ja

Trst — Piazza Rosario 2 — Trst

(šolsko poslopje).

Bogat izbor v tapeterijah, zrcalih in slikah. Ilustriran cenik
gratis in franko vsakemu na zahtevo. — Cene brez kon-
kurence. — Predmeti se postavijo na brod ali železnico,
ne da bi se za to kaj računalo.

Naši zapiski

Edina slovenska revija.

Uredništvo in upravnštvo v Ljubljani.

Naročnina: Za celo leto K 2-80, za pol leta
K 1-40, za četrt leta 70 vin.

Ravnokar je izšla

Prešernova številka.

Uredil dr. Ivan Prijatelj.

Ta številka obsega tri pole v ličnih platnicah,
ima 3 slike in sledečo vsebino: Ivan Cankar:
Še en simbol. — Oton Zupančič: Visavis. —
Dr. Ivan Prijatelj: Prešernov spomenik v Ljub-
ljani. — Josip Regali: Zajcev Prešeren kot spo-
menik. — Dr. Ivan Prijatelj: Drama Prešernove-
ga duševnega življenja. (Predavanje v „Akade-
miji.“) — Etbin Kristan: Krst pri Savici. —
Albin Prepeluh: Prešeren je ljudski pesnik. —
Dr. L.: Aforizmi. — Dr. Ivan Prijatelj: Od
uredništva.

Prešernova številka „Naših zapiskov“ stane za naroč-
nike 48 vin., za nenaročnike 80 vin.

„Drama Prešernovega duševnega življenja“, preda-
vanje g. dr. Ivana Prijatelja ob odkritju Prešernovega
spomenika v Ljubljani, je tudi izšlo v posebnih od-
tiskih iz „Naših zapiskov“ in se dobivajo po 40
vin. pri upravnštvu „Naših zapiskov“ v Ljubljani.

Žepni koledar za slovenske delavce

izide vsled nepričakovanih zaprek pri-
hodnji mesec. Okrašen bode s **tremi**
slikami. Vsebina bode jako bogata in
poučna.

Cena: V usnje vezan 1 K, v platno vezan 80
vin., v polplatno vezan 72 vin.

Naročila se pošilja na naslov: **Ivan**
Mlinar, Ljubljana, Krakovski nasip 16,
ali pa na upravnštvo „Naših zapi-
skov“, Ljubljana.

V založbi „Naših zapiskov“ se še dobi:

8. številka III. letnika: **Nekaj kulturnih zavodov sloven-
skih**, po 24 vin.

10. in 11. številka III. letnika: **Prešernov spomenik**, ob-
sezajoča 48 strani, z lepim ovitkom, za naročnike po
48 vin., sicer franko po 80 vin.

I. S. Machar: **Magdalena**, povest v verzih, poslovenil A.
Dermota, po 2 K.

Abditus: **Občina in socializem**, 70 vin.

P. Mihalek: **Iz nižin življenja**, 1 K.

Za agitacijo pripravne so brošurice:

Vun z volilno pravico (po 4 vin.)

Program socialne demokracije (po 4 vin.)

Zvišanje duhovskih plač (po 10 vin.)

Ako se jih naroči več, se dovoljuje rabat po
dogovoru.

Vsenučiliška predavanja po 10 vin. (brez poš-
nine).